

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2021.6.34>

CYBERPRZEMOC ZE WZGLĘDU NA PŁEĆ W ŚWIETLE PRAKTYK EUROPEJSKIEGO TRYBUNAŁU PRAW CZŁOWIEKA

Viktoriia Rufanova

doktor nauk prawnych, docent,

*starszy wykładowca Wydziału Prawa Karnego i Kryminologii Dniepropetrowskiego Państwowego
Uniwersytetu Spraw Wewnętrznych (Dniepr, Ukraina)*

ORCID ID: 0000-0002-1125-6277

e-mail: viktorija-dn@ukr.net

Adnotacja. Artykuł poświęcono analizie treści spraw Europejskiego Trybunału Praw Człowieka dotyczących cyberprzemocy ze względu na płeć popełnianej wobec kobiet. Badanie praktyki Europejskiego Trybunału Praw Człowieka pozwoliło zrozumieć tendencje rozwoju praktyki sądowej; głębiej zrozumieć istotę cyberprzemocy i sformułować teoretyczny model reagowania na takie sprawy, a także określić wektory poprawy krajowej praktyki śledczej i sądownictwa w odniesieniu do sprawiedliwego, skutecznego dochodzenia i rozpatrywania spraw dotyczących cyberprzemocy ze względu na płeć popełnianej wobec kobiet. Specyfika sposobów i metod popełnienia cyberprzemocy ze względu na płeć warunkuje pewne trudności związane z jej identyfikacją, dowodem i dochodzeniem. Powszechną praktyką wśród funkcjonariuszy organów ścigania i sądownictwa jest „niepoważne” podejście do spraw tej kategorii, a zatem niechęć ich rozpatrzenia.

Słowa kluczowe: przemoc, cyberprzemoc, cyberbullying, Internet, przemoc ze względu na płeć.

GENDER BASED CYBER VIOLENCE IN THE LIGHT OF THE PRACTICE OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

Viktoriia Rufanova

Candidate of Law, Associate Professor,

*Senior Lecturer at the Department of Criminal Law and Criminology,
Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs (Dnipro, Ukraine)*

ORCID ID: 0000-0002-1125-6277

e-mail: viktorija-dn@ukr.net

Abstract. The article analyzes the content of the cases of the European Court of Human Rights on gender-based cyberbullying against women. The study of the case law of the European Court of Human Rights allowed us to understand the trends in the development of case law; to clarify the essence of cyberbullying and to formulate a theoretical model for responding to such cases, as well as to identify vectors for improving domestic investigative and judicial practice in the fair and effective investigation and consideration of cases of gender-based cyberbullying against women. The specifics of committing gender-based cyberbullying and the methods of committing it will be hidden because it is difficult to detect and investigate. It is a common practice among law enforcement and judicial officials to have a “non-serious” attitude to cases in this category and, accordingly, a reluctance to consider them.

Key words: violence, cyberbullying, cyberbullying, internet, gender-based violence.

ГЕНДЕРНО ЗУМОВЛЕНЕ КІБЕРНАСИЛЬСТВО В СВІТЛІ ПРАКТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Вікторія Руфанова

кандидат юридичних наук, доцент,

*старший викладач кафедри кримінального права та кримінології
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ (Дніпро, Україна)*

ORCID ID: 0000-0002-1125-6277

e-mail: viktorija-dn@ukr.net

Анотація. Статтю присвячено аналізу змісту справ Європейського суду з прав людини про гендерно зумовлене кібернасильство, яке вчиняється щодо жінок. Вивчення практики Європейського суду з прав людини дозволило зрозуміти тенденції розвитку судової практики; глибше з'ясувати сутність кібернасильства та сформулювати теоретичну модель реагування на такі справи, а також визначити вектори вдосконалення вітчизняної слідчо-судової практики щодо справедливого, ефективного розслідування та розгляду справ про гендерно зумовлене кіберна-

сильство щодо жінок. Специфіка способів та методів вчинення гендерно зумовленого кібернасильства зумовлює певні труднощі, пов'язані з його виявленням, доказуванням та розслідуванням. Поширеною практикою серед працівників правоохоронних та судових органів залишається «несерйозне» ставлення до справ цієї категорії, а відтак небажання їх розглядати.

Ключові слова: насильство, кібернасильство, кібербулінг, інтернет, гендерно зумовлене насильство.

Вступ. Під час Всесвітнього економічного форуму, який проходив у січні 2021 року, було озвучено потенційні світові ризики. На п'ятому та шостому місці – цифрова нерівність та кібербезпека. Надзвичайна актуальність злочинності у віртуальному просторі пояснюється тим, що все більша кількість людської діяльності стає цифровою, люди та установи стикаються з підвищеним ризиком втратити свою цифрову автономію, збільшуються ризики незаконного вторгнення в приватне життя. Все це зумовлює поширення кіберзлочинності, фінансових втрат, психологічної або фізичної шкоди (The Global Risks Report, 2021).

Інформаційно-комунікаційні технології поступово перетворилися на невіддільну частину життя в умовах сьогодення. Стрімкий розвиток інформаційних технологій та підвищення рівня комунікації в суспільстві – це ті тенденції, якими характеризується початок третього тисячоліття. Інтернет, відкриваючи для людей нові фінансові, економічні, соціальні та інші можливості, сприяв появі глобальних загроз, пов'язаних з кіберзлочинністю.

За результатами дослідження, проведеного у 2017 р ЮНІСЕФ, в Україні 93,1% дівчат у віці від 15 до 24 років перебувають в Інтернеті проти 87,3% відсотка хлопців того ж віку. У всьому світі 70,6% молодих людей у віці від 15 до 24 років перебувають у мережі. Також спостерігається «омолодження» користувачів Інтернету: 50,2% дітей віком до 15 років. Хоча старші школярі можуть бути більш схильні до кібербулінгу, ніж молодші, діти не застраховані від шкідливого вмісту, сексуальної експлуатації та насильства, а також кіберзалежності. Все це зумовлює процес поширення проявів агресії через мережу Інтернет, так зване кібернасильство (у нашому дослідженні «кібернасильство», «кібербулінг» та «насильство онлайн» будемо використовувати як тотожні поняття). Постраждалими від насильства можуть бути представники різних статей, однак більшість жертв такого роду посягань – це саме жінки та дівчата (День безпечнішого Інтернету, 2019).

Тригером спалаху кібернасильства над жінками стала пандемія COVID-19, яка сприяла тому, що єдиним місцем роботи, спілкування та відпочинку для людей всієї планети став Інтернет. Люди більше часу стали проводити в соціальних мережах, спілкуватися переважно через месенджери та за допомогою онлайн-зв'язку. Це і зумовило появу нового виду гендерно зумовленого насильства, що здійснюється через електронні засоби комунікації та Інтернет.

Загалом проблема гендерно зумовленого насильства не є новою, однак новим явищем є кібернасильство щодо жінок, що являє собою зростаючу глобальну проблему з потенційно значними економічними та соціальними наслідками.

Кібернасильство щодо жінок є малодослідженим не тільки в Україні, але і за її межами, що актуалізує особливу увагу до з'ясування сутності та основних тенденцій розвитку цього явища. Злочинність зазвичай крокує в ногу з часом, миттєво підлаштовуючись під нові зміни, вдосконалюючи способи, методи вчинення злочинів, розширюючи перелік об'єктів посягання, збільшуючи їхню латентність. Суспільна небезпечність явища, окрім інших факторів, зумовлюється глобальними масштабами цього виду насильства, що значно ускладнює процес розробки максимально ефективної кримінально-правової політики протидії цьому явищу. Особливу цінність у цьому аспекті представляє дослідження практики Європейського суду з прав людини (далі ЄСПЛ) в частині розгляду справ про кібернасильство щодо жінок (гендерно зумовлене кібернасильство).

Теоретичні питання виявлення та запобігання кібернасильству висвітлювали в своїх роботах В. Овчинський, Р. Ковальські, С. Лімер, П. Агатстон, Л. Найдьонова, О. Барішпольць, М. Робін, П. Лаган, О. Блискун, Н. Дайнека, Є. Кулик, О. Резнікова, Б. Тарчоков, І. Лубенець, В. Федорович та інші. Приділяли увагу питанням використання інтернет-технологій для запобігання злочинності В.О. Біляєв, В.В. Ключ, О.І. Кузнецов, П.М. Маланчук, Ю.А. Невмержицька, С.В. Пеньков, П.С. Романько, С.А. Сумський, В.В. Шедрик, І.А. Юрій та інші.

Метою дослідження є аналіз змісту справ ЄСПЛ про гендерно зумовлене кібернасильство. Звернення до практики ЄСПЛ дозволить певною мірою зрозуміти тенденції розвитку судової практики; глибше зрозуміти сутність відносно нового явища – кібернасильства; сформулювати теоретичну модель реагування ЄСПЛ на такі справи; визначити вектори вдосконалення вітчизняної слідчо-судової практики щодо об'єктивного та справедливого встановлення всіх обставин справи про гендерно зумовлене кібернасильство. Дослідження практики ЄСПЛ передбачає використання принципів пізнання, теорій, методологічних підходів та методів наукового пошуку. Зокрема, будуть використані такі методи: синтезу, аналізу, абстрагування, порівняльно-правовий, системно-структурний та інші.

Основна частина. На початку 2020 р. аналітиками було проведено дослідження про основні тенденції розвитку мережі Інтернет Digital 2020 Global Digital Overview. Було встановлено, що Інтернетом користується 4,54 млрд осіб, що складає майже 60% населення планети. Кількість активних користувачів соцмереж у світі в січні 2020 р. перевищила 3,8 млрд, що на 9% більше, ніж у 2019 р. Більша половина населення планети – понад 5,19 млрд – користується мобільними телефонами і більше половини часу (50,1%) люди проводять у смартфонах (Digital 2020 Global Digital Overview, 2020).

Віртуальний світ став частиною соціального життя як дорослих, так і неповнолітніх. Це призвело до того, що з'явилися нові вектори загроз основоположним правам та свободам людини. В епоху цифрових

трансформації соціальні мережі стали основою для позитивного спілкування та обміну думками, ідеями та інформацією багатьох людей та організацій. Наймасовішою платформою є Facebook, якою активно користується 2,449 млрд осіб щомісячно, близько 2 млрд осіб користуються платформою YouTube. Прихильниками WhatsApp є 1,6 млрд осіб планети (Digital 2020 Global Digital Overview, 2020). Цифри переконливо свідчать про те, що віртуальний світ, соціальні мережі та спілкування онлайн стали невіддільною частиною сучасного життя та поступово витісняють реальне життя та спілкування, тим самим створюючи глобальну платформу для вчинення якісно нових кримінальних правопорушень.

Реакцією на стрімке поширення кібернасильства було те, що у 2020 р. ЄСПЛ вперше розглянув явище кібербулінгу як форму насильства щодо жінок за статтями 3 та 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод у справі «Бутуруга проти Румунії» (Affaire Buturuga v Roumanie, 2020).

Постраждала особа скаржилася органам влади на насильницьку поведінку свого колишнього чоловіка, який оглянув її електронні акаунти, зокрема у соціальній мережі Facebook, та скопіював її приватні розмови, документи та фото. За наслідками розгляду звернення жінки чоловіка було притягнуто до адміністративної відповідальності та призначено адміністративний штраф. Кримінальне провадження було припинене через відсутність суспільної небезпеки діяння. Органи влади відмовилися розглядати цю справу з точки зору форми прояву домашнього насильства. ЄСПЛ у цьому відношенні зазначив про невиконання позитивних обов'язків за статтями 3 та 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

У своєму рішенні ЄСПЛ зазначає, що як у внутрішньому, так і у міжнародному законодавстві явище домашнього насильства не повинно сприйматися виключно як фізичне насильство. Воно може проявлятися у формі психологічного насильства чи залякування. ЄСПЛ вважає, що кібернасильство є одним з аспектів насильства щодо жінок та дівчат. Кібернасильство може набувати різних форм, включаючи комп'ютерні порушення конфіденційності, вторгнення в комп'ютер жертви та взяття, обмін та маніпулювання даними та зображеннями, у тому числі інтимними.

Домашнє насильство у формі кіберспостереження часто здійснюють близькі партнери. У зв'язку з цим Суд зробив висновок, що такі дії, як неналежний моніторинг, доступ або вилучення листування подружжя, можуть бути враховані під час розслідування актів домашнього насильства. Суд дійшов висновку, що в цій справі органи влади виявили надмірний формалізм, відкидаючи будь-який зв'язок з актами домашнього насильства, і що таким чином вони не врахували різні форми домашнього насильства. Тим самим Суд визнає багатогранність домашнього насильства та те, що «кібернасильство» може бути однією з форм, у якій це зловживання проявляється (Fleur van Leeuwen, 2020).

Справа «Бутуруга проти Румунії» є певним проривом до розширення аспектів пізнання домашнього насильства та насильства за ознакою статі. Адже на рівні ЄСПЛ кібернасильство визнано однією з форм насильства за ознакою статі, та на держави покладають зобов'язання захищати жінок від актів кібернасильства, а також проводити ефективне розслідування цих дій.

Логічним продовженням справи «Бутуруга проти Румунії» стало рішення ЄСПЛ у справі «Володіна проти Росії» від 14 серпня 2021 р. Суть справи полягає в тому, що акаунт особи у російській соціальній мережі «ВКонтакте» був зламаний особою С., з якою у заявниці були раніше стосунки. Її вигадане ім'я було замінено на справжнє; її особисті дані, фотографію паспорта та її інтимні фотографії були завантажені в обліковий запис. Однокласники її дванадцятирічного сина і його класний керівник були додані як друзі. Заявниця намагалася увійти до свого облікового запису лише для того, щоб дізнатися, що пароль було змінено. Пізніше у «ВКонтакте» та Instagram з'явилися нові фейкові профілі на ім'я заявника. Профілі використовували її інтимні фотографії та особисті дані. 13 серпня та 19 вересня 2018 року заявниця скаржилася до Ульяновської поліції на те, що С. надсилав їй погрози смерті через соціальні мережі та інтернет-месенджери. Вона долучила роздруківки повідомлень і попросила поліцію відкрити кримінальну справу за ст. 119 Кримінального кодексу (погрози вбивством або тілесними ушкодженнями) і надати їй захист. Поліція відмовилася відкривати кримінальну справу за ознаками того, що погрози «не були реальними» (Volodina v. Russia, 2021).

У цій справі Суд встановив, що публікація інтимних фотографій заявниці «підірвала її гідність, передаючи повідомлення про приниження та неповагу». Неконсенсуальна публікація її інтимних фотографій, створення підроблених профілів у соціальних мережах, які нібито видавали себе за неї, та її відстеження за допомогою GPS-пристрою перешкоджали їй насолоджуватися особистим життям, змушуючи її відчувати тривогу, страждання та невпевненість.

Суд вважає, що акти кібернасильства у цій справі були достатньо серйозними, щоб вимагати кримінально-правової відповіді з боку національних органів влади. Публікація інтимних фотографій заявниці, розрахована на привернення уваги її сина, його однокласників та вчителя, прагнула принизити її. Як зазначалося вище, відстеження її рухів за допомогою GPS-пристрою і відправка погроз смерті в соціальних мережах змусили її відчувати тривогу, страждання і невпевненість. Суд також повторює, що як суспільний інтерес, так і інтереси захисту вразливих жертв від злочинів, що порушують їх фізичну або психологічну цілісність, вимагають наявності засобу правового захисту, що дозволяє ідентифікувати та притягнути злочинця до відповідальності. Суд наголошує, що державні органи несуть відповідальність за забезпечення адекватних заходів захисту жертв домашнього насильства у формі ефективного стримування від серйозних порушень їх фізичної та психологічної цілісності. Тоді як у більшості держав – членів Ради Європи жертви домашнього насильства можуть звертатися за негайними «стримуючими» або «захисними» наказами,

здатними запобігти повторенню домашнього насильства, Росія залишилася серед лише кількох держав-членів, національне законодавство яких не надає жертвам домашнього насильства будь-яких заходів захисту (Volodina v. Russia, 2021).

У справі «Володіна проти Росії» суд наголошує, що держава має забезпечити врегульоване нормами права відповідне реагування на випадки кібернасильства та притягнення винних осіб до відповідальності. Справедливе покарання за вчинені суспільно небезпечні діяння є ефективним засобом утвердження верховенства права та запобігання розвитку толерантності до будь-якого насильства. Домінуюче значення для підтримання рівня довіри, утвердження принципу верховенства права та запобігання будь-якому прояву толерантності до актів насильства має дотримання принципу ефективності. Принцип ефективності покарання означає, що національні органи влади не повинні бути готові дозволити фізичним або психологічним стражданням, завданим людині, залишитися безкарними (Case of Okkali v. Turkey, 2006).

У доповіді Спеціального доповідача Ради ООН з прав людини з питань насильства щодо жінок, його причин та наслідків, онлайн-насильства щодо жінок та дівчат з погляду прав людини було встановлено, що онлайн- та інтернет-форми насильства щодо жінок стають все більш поширеними, особливо з використанням платформ соціальних мереж та інших технічних додатків (п. 12). Технології перетворили багато форм гендерного насильства на те, що можна здійснити на відстані, без фізичного контакту і за межами кордонів. Всі форми гендерного насильства в Інтернеті використовуються для контролю та нападу на жінок, а також для підтримки та зміцнення патріархальних норм, ролей та структур та нерівних відносин влади (Report of the Special Rapporteur, 2018).

Насильство в Інтернеті щодо жінок може проявлятися в різних формах і за допомогою різних засобів, таких як неконсенсуальний доступ, використання, маніпулювання, поширення або обмін приватними даними, фотографіями або відео, включаючи сексуальні зображення (п. 34). Новими формами кібернасильства у формі «порнопомсти» є неконсенсусне онлайн-поширення інтимних зображень, отриманих за згодою або без неї, з метою приниження, стигматизації або заподіяння шкоди жертві (п. 33, 41) (Report of the Special Rapporteur, 2018).

Тенденції, які висловлюються останніми роками під час всесвітніх обговорень питань захисту прав людини, характеризуються рекомендаціями для держав щодо врегулювання питання захисту жінок від насильства за допомогою заходів кримінально-правового примусу. Наголошується на недостатньому рівні обізнаності про ризики стати жертвами кібернасильства. Для того, аби покращити захист жертв гендерно зумовленого насильства та зменшити географію його поширення, доцільно активізувати діяльність щодо протидії насильству, яке вчиняється як у реальному, так і у віртуальному світі (Report of the Special Rapporteur, 2018).

Висновки. Таким чином, дослідження практики розгляду ЄСПЛ справ, пов'язаних з гендерно зумовленим насильством, дозволяє зазначити, що поширення набувають абсолютно нові види гендерно зумовленого насильства, які вчиняються у віртуальному світі. ЄСПЛ визнає кібернасильство аспектом насильства щодо жінок, який може набувати різних форм, у тому числі: порушення приватного життя із застосуванням комп'ютера; вторгнення в комп'ютер жертви та захоплення; обмін даними та зображеннями, зокрема інтимними, та їх обробку.

Найбільш часто зустрічаються такі види кібернасильства: 1) надсилання електронних листів і повідомлень з метою залякування чи шантажу; 2) поширення неправдивої інформації про особу; 3) злам електронної пошти чи сторінки в соціальній мережі; 4) зміна та використання профілів людей з використанням чужих паролів; 5) розміщення та розсилка чужих фотографій з метою глузування та обговорення; 6) розміщення інтимних фотографій з метою стигматизації чи цькування особи; 7) вимагання через електронне спілкування особистої інформації з метою поширення цієї інформації; 8) копіювання та використання особистої інформації шляхом зламу або незаконного входження в профіль іншої особи в соціальній мережі; 9) обговорення людини в соціальних мережах або чатах з метою наклепу або дискредитації.

Перелік видів насильства є невичерпним. З розвитком інформаційних технологій їх кількість буде тільки зростати, особливо за умови, якщо з боку держав не буде ефективного реагування.

Також слід зазначити, що оскільки явище кібернасильства нове та малодосліджене, відсутня належна правова база, яка б регулювала питання виявлення фактів гендерно зумовленого насильства, вчиненого через Інтернет запобігання, протидії та притягнення до відповідальності винних. Під час розслідування справ про кібернасильство правоохоронні органи стикаються з багатьма проблемами. Зокрема, через специфіку вчинення цих злочинів, методів вчинення кібернасильства їх важко виявляти та розслідувати. Також залишаються усталеними в свідомості людей та в суспільстві, в тому числі серед працівників правоохоронних та судових органів, дискримінаційні стереотипи про «жіноче місце в суспільстві та в родині», через що має місце несерйозне та неадекватне ставлення до справ такої категорії. Як видно з матеріалів наведених вище справ, насильство над особою, яке вчиняється у вигляді погроз чи використання електронних листів, зламів профілів в соціальних мережах тощо, працівники поліції та суду, не вважають серйозним та таким, за що може наставати кримінальна відповідальність. Насильницький досвід жертв часто розглядається як «інциденти», а не моделі поведінки. Через таке ставлення жертв звинувачують у насильстві, від якого вони страждають. Водночас, як і будь-яка інша форма насильства щодо жінок, кібернасильство часто ігнорується через недостатню обізнаність та гендерне розуміння насильства.

Отже, вважаємо проривом у сфері захисту прав жінок визнання на рівні ЄСПЛ того, що кібернасильство може бути проявом домашнього насильства або іншого виду насильства за ознакою статі та є формою дискримінації жінок. Сподіваємося, що такий вектор світової практики сприятиме поширенню та впровадженню парадигми нетерпимості будь-яких проявів офлайн- та онлайн-насильства над жінками в усіх країнах. Реалізація окресленого підходу дозволить подолати байдужість та формалізм, які демонструють органи правосуддя, і безкарність, якою користуються насильники, а також байдужість та відсутність рішучості з боку органів влади щодо вжиття ефективних заходів для викорінення гендерно зумовленого насильства.

Список використаних джерел:

1. Affaire Buturuga c. Roumanie. Strasbourg, 11 février 2020. URL : <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-200842>.
2. День безпечнішого Інтернету: 50,2 відсотка дітей молодше 15 років виходять в Інтернет. ЮНІСЕФ в Україні. 5 лютого 2019 р. URL: <https://www.unicef.org/ukraine>.
3. Digital 2020 Global Digital Overview. 30 January 2020. URL: <https://datareportal.com/reports/digital-2020-global-digital-overview>.
4. Fleur van Leeuwen Cyberviolence, domestic abuse and lack of a gender-sensitive approach-reflection on Buturuga versus Romania. March 11, 2020. URL: <https://strasbourgoobservers.com/2020/03/11/cyberviolence-domestic-abuse-and-lack-of-a-gender-sensitive-approach-reflections-on-buturuga-versus-romania/>.
5. Case Volodina v. Russia. Strasbourg, 14 September 2021. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22languageisocode%22:%5B%22ENG%22%5D,%22appno%22:%5B%2240419/19%22%5D,%22documentcollectionid%22:%5B%22CHAMBER%22%5D,%22itemid%22:%5B%22001-211794%22%5D%7D>.
6. Case of Okkali v. Turkey. Strasbourg, 17 October 2006. URL: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:yc6ODAwicvQJ:hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/%3Flibrary%3DECHR%26id%3D001-77522%26filename%3D001-77522.pdf+&cd=1&hl=ru&ct=clnk&gl=ua>.
7. Report of the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences on online violence against women and girls from a human rights perspective (A/HRC/38/47, 18 червня 2018 року). URL: https://ap.ohchr.org/documents/dpage_e.aspx?si=A/HRC/38/47.
8. The Global Risks Report 2021 16th Edition World Economic Forum® Cover artwork: Patrik Svensson 2021. URL: https://www3.weforum.org/docs/WEF_The_Global_Risks_Report_2021.pdf.

References:

1. Affaire Buturuga c. Roumanie. Strasbourg, 11 février 2020. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-200842>.
2. Den bezpechnishoho Internetu: 50,2 vidstotka ditei molodshe 15 rokiv vykhodiat v Internet. YNISEF v Ukraini. 5 liutoho 2019 r. URL: <https://www.unicef.org/ukraine>.
3. Digital 2020 Global Digital Overview. 30 January 2020. URL: <https://datareportal.com/reports/digital-2020-global-digital-overview>.
4. Fleur van Leeuwen Cyberviolence, domestic abuse and lack of a gender-sensitive approach-reflection on Buturuga versus Romania. March 11, 2020. URL: <https://strasbourgoobservers.com/2020/03/11/cyberviolence-domestic-abuse-and-lack-of-a-gender-sensitive-approach-reflections-on-buturuga-versus-romania/>.
5. Case Volodina v. Russia. Strasbourg, 14 September 2021. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22languageisocode%22:%5B%22ENG%22%5D,%22appno%22:%5B%2240419/19%22%5D,%22documentcollectionid%22:%5B%22CHAMBER%22%5D,%22itemid%22:%5B%22001-211794%22%5D%7D>.
6. Case of Okkali v. Turkey. Strasbourg, 17 October 2006. URL: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:yc6ODAwicvQJ:hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/%3Flibrary%3DECHR%26id%3D001-77522%26filename%3D001-77522.pdf+&cd=1&hl=ru&ct=clnk&gl=ua>.
7. Report of the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences on online violence against women and girls from a human rights perspective (A/HRC/38/47, 18 червня 2018 року). URL: https://ap.ohchr.org/documents/dpage_e.aspx?si=A/HRC/38/47.
8. The Global Risks Report 2021 16th Edition World Economic Forum® Cover artwork: Patrik Svensson 2021. URL: https://www3.weforum.org/docs/WEF_The_Global_Risks_Report_2021.pdf.